

Publiceer nu eens anders rechterlijke uitspraken

Dan controleren we de rechterlijke macht pas echt

Rechtspraak.nl is vandaag vernieuwd maar één ding verandert niet: de site publiceert minder dan 1 procent van alle uitspraken, aldus **Laurens Mommers** en **Gerrit-Jan Zwenne**.

Openbaarheid van de rechtspraak, één van de pijlers van de rechtsstaat, kreeg traditioneel de vorm van publieke voorlezing van het vonnis. Dat is in lang niet alle gevallen meer nodig, en deze verplichting wordt vandaag de dag sowieso massaal genegeerd. Wie de site rechtspraak.nl bekijkt, kan de indruk krijgen dat openbaarheid vandaag de dag vooral vorm krijgt via het internet. Maar zelfs met het groeiende aantal uitspraken dat op deze site wordt gepubliceerd, blijft het aantal nog onder de 1 procent van het totaal.

Niet dat de resterende 99 procent allemaal interessant zal zijn, maar hóé interessant, dat weten wij niet. Publicatie op rechtspraak.nl geschiedt op basis van kwalitatieve criteria, onder meer publicitaire aandacht, belang voor het openbare leven, gevolgen voor toepassing van regelgeving, en interesse van belanghebbenden. De 13-in-een-dozijn-zaken en de rechterlijke missers blijven onbekend, tenzij iemand kennis heeft van de zaak en het geduld heeft om de uitspraak op te vragen.

Uitspraken die voor de een weinig betekenis hebben, kunnen voor anderen van groot belang zijn. De gedachte dat de rechterlijke macht kan bepalen welke zaken interessant zijn, is niet meer van deze tijd. Bovendien zijn het juist de juridisch oninteressante zaken waar de meeste mensen mee te ma-

ken krijgen. Deze worden op basis van de huidige selectiecriteria niet actief openbaar gemaakt. Wat betekent deze selectiviteit voor onze kennis van de rechtspraak? De waarheid is: dat weten we niet. Maar we kunnen wel een inschatting maken.

Onvoldoende kennis van precedents in rechtspraak bij advocaten en rechters schaadt de rechtsgelijkheid en rechtseenheid: gelijke gevallen worden mogelijk niet gelijk beoordeeld. En doordat gerechtelijke instanties en bedrijven die veel procedures voeren toegang hebben tot meer uitspraken dan andere partijen, wordt de 'equality of arms' geschaad. Zo kan een groot bedrijf z'n kleinere concurrenten met eerdere tegen-

Rechterlijke macht mag niet bepalen wat belangrijke zaken zijn

haar gedane uitspraken om de oren slaan en heeft de officier van justitie toegang tot uitspraken waar advocaten niet van kunnen weten. Dat raakt aan de grondbeginselen van onze rechtsstaat.

In 2006 pleitte de commissie-De Meij er al voor om alle uitspraken online te publiceren. Er zijn verschillende tegenargumenten: de beschikbaarheid van te veel uitspraken waardoor niemand meer overzicht zou hebben, de kosten van grootschalige publicatie en de bescherming van de privacy van partijen in een geschil en verdachten. Het eerste en tweede argument kunnen eenvoudig worden weerlegd omdat inmiddels de technologie en de deskundigheid voorhanden is om grote aantallen uitspraken effectief te publiceren en te doorzoeken. Het derde argu-

ment is van groter belang: op welke wijze kan de privacy van procespartijen en rechtzoekenden worden gewaarborgd? Wie zou levenslang achtervolgd willen worden door die ene misstap?

Maar de huidige anonimiseringspraktijk is al niet meer sluitend, getuige het volgende citaat uit een recente, wel gepubliceerde uitspraak: „[minderjarige] is bij beschikking van 30 oktober 2009 onder toezicht gesteld omdat zij van plan is een solozeilreis rond de wereld te gaan maken.” Werkelijke anonimisering zal in de toekomst alleen maar ingewikkelder worden, gezien de herleidbaarheid van feitelijke omstandigheden en de voortschrijdende zoektechnologie. Daarvan zal elke burger zich hoe dan ook bewust moeten worden. In elk geval relativeert deze ontwikkeling het argument dat rechtspraak alleen mag worden gepubliceerd als de anonimiteit van procespartijen 100 procent is gewaarborgd.

Een goede controle op de rechterlijke macht is, zo menen wij, alleen mogelijk indien alle uitspraken openbaar worden gemaakt. Pas dan kan serieus onderzoek worden gedaan naar de ontwikkelingen die zich voordoen in de rechtspraak, kunnen partijen kennis nemen van alle voor hen relevante uitspraken en worden rechtsgelijkheid en rechtseenheid bevorderd. Nu de feitelijke mogelijkheden er zijn om deze vorm van transparantie te realiseren, zou de wetgever niet langer mogen aarzelen om de rechterlijke macht als hoofdregel te verplichten tot volledige publicatie van alle rechterlijke uitspraken.

Laurens Mommers en Gerrit-Jan Zwenne zijn beiden verbonden aan eLaw@Leiden, centrum voor recht in de informatiemaatschappij van de Universiteit Leiden.